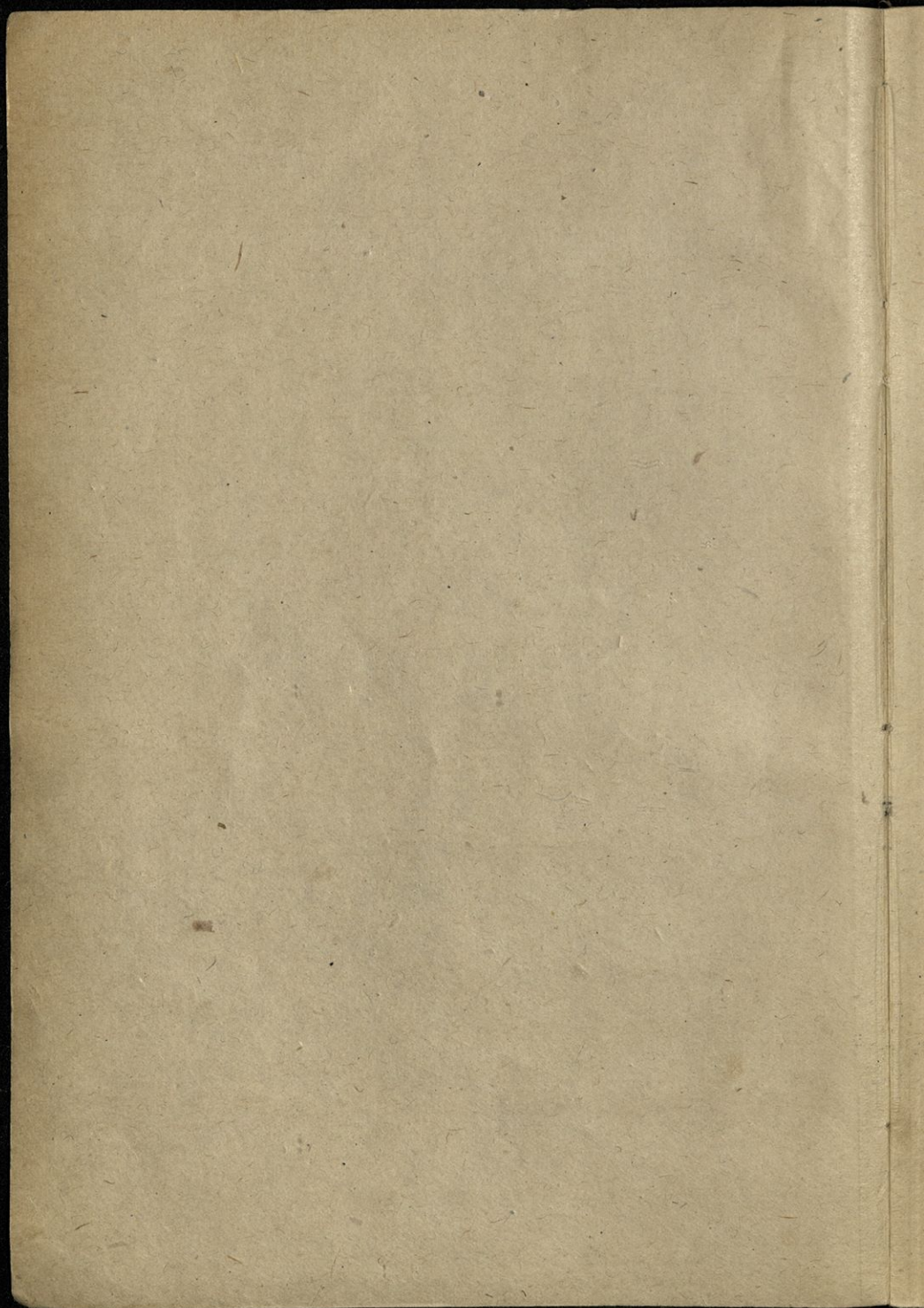
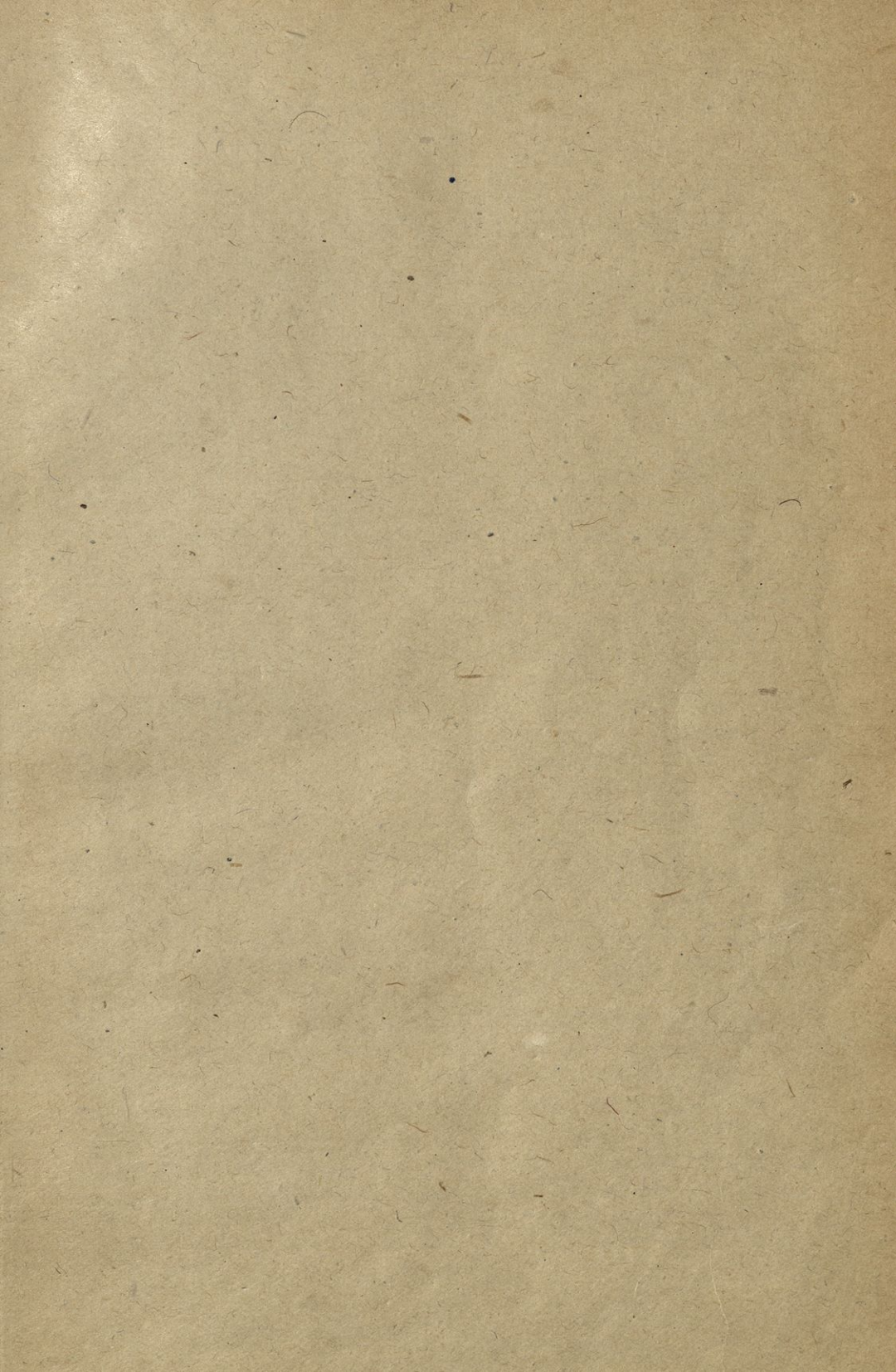

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

76422

12

Pomote in potvare za razne potrebe.

Jeza, da se smejo širiti v slovenski javnosti leto za letom napačne predstave, slovenska usposobljenost k znanstvenemu raziskovanju pa diskreditirati pred inorodci v časih, ko potrebujemo priznanja zrelosti za vseučilišče, vodi pero, ko piše opomin: Rojaki, zajmite malce domorodnega usmiljenja in postanite nekoliko opreznější! Znanstveniki naj blagovolijo oprostiti na tem in onem svetu, če se bodo navajala obenem z njihovimi tudi imena diletantov! Znanstvena kritika srečnejših sosedov gre lahko preko lažiznanstvenikov brez šole in podlage na dnevni red; pri nas pa najde vsak strankarsko angažiran mazač glasnika in trobilo, ki ga razkriči kot avtoriteto. Še premalo štejejo posamezne stroke resnih delavcev, in že predolgo nam manjka znanstvene kontrole. Leni smo, da ne poznamo niti najbližjih stvari; objela nas je komodnost in plahost, da ne maramo ali ne upamo ziniti niti takrat, ko vemo pozitivno, da je bleknil šušmar neumnost. Brez ugovora prodaja par predrznežev bajke kot dokazano zgodovinsko resnico! Boljše znanstveno spanje, nego taki vsiljivci, ki varajo rojake in dobrohotnega tujca, sklepajočega: Slovenec bo že poznal svojo zgodovino! Ne prihajajte z izgovorom, da se „nadebudnih“ ne sme oplášiti! Resen delavec bo vesel, če se ga kontrolira! Kdor si pa postavi tezo po željah srca ali stranke, potem pa opazi le momente, ki govorijo za vzljubljeno tezo, a izpregleda vse, kar govori proti, ni resen delavec! In kdor potvarja zgodovino, da bi privabil v svoj politični tabor mladino, ima morda talent za širokovestnega političnega agitatorja, gotovo pa ne za znanstvenika! In kdor si ne da dopovedati, daši je treba vsak znanstveni moment, s katerim se hoče operirati, ogledati od raznih strani, nič škode, če umolkne! In kdor ne zna drugega, nego nekritično ponavljati to, kar se prepisuje že desetletja, a še vedno ni pojasnjeno, Bog ž njim! Da pretiravam?! Pa se dajmo!

76422

J. J. O. Lampert, knjig.
N Z VI (1909)

14. VII. 1947/5993

I. Admontski Oče naš, Češčena Marija, Vera i. t. d. v domačem jeziku . . .

Naključilo se je bilo, da je objavil Albert Muchar l 1831. seznamek rokopisov v biblioteki admontske opatije ter razglasil kot št. 11: „Cod. saec. XIV. in quo varia continentur. Nominum vocabula latina et vernacula. — Pater noster, Ave Maria et Credo in lingua vernacula longe ab hodierno diversum“ Kodeks 14. stol. z razno vsebino. Besede latinske in domače. Oče naš, Češčena Marija in Vera v domačem jeziku, precej različno od današnje govorice. — Handschriften des Stiftes Admont in Steyermark aus dem Verzeichniß des Herrn Bibliothekar Albert Muchar; Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde . . . hrg. v. G. H. Pertz. VI., Hft. 1—4 [Hannover 1831] 171). Z odgovori na vprašanje, kaj je razumel Muchar pod „domačim jezikom“, se začenja naša povest.

Pavel Jože Šafařík, kateremu je bil poslal Matija Čop rokopis z očrkom slovenske književnosti že dne 27. junija 1831 (Kunšič Ivan — Levec Vladimir, Doneski k zgodovini književne zveze med Čehi in Slovenci; Zbornik Mat. Slov. I. [1899] 128), torej po vsej priliki še pred objavo Mucharjevega seznamka, je mislil menda, da je Muchar Slovenec, ki mu je slovenščina „domači jezik“, pa je pisal v tem smislu dne 24. avgusta 1833 Čopu; toda Čop je bil slišal, da je Muchar „kljub svojemu slovanskemu imenu trd nemški Mihel in Slovanstvu nič kaj prijazen“, ter je namignil Šafaříku v odgovoru dne 6. januarja 1834 s poudarkom teh okoljščin, da „razume Muchar pod (lingua) vernacula pač nemški (jezik)“ (o. c. 128—9). Šafařík bi bil moral dognati sedaj domovinsko pravico teh stvari na licu mesta ali pa se obrniti do Mucharja po pojasnila; vsled takega vzroka je sicer vedno kritični učenjak to opustil in zakaj je pustil na tem mestu rokopis slovenske književne zgodovine, v kateri je bil proglasil admontske ulomke „in lingua vernacula“ po vsej priliki že pred Čopovim odgovorom za slovenske, neizpremenjen, ne vem; a v njegovi zgodovini slovenske literature figurira pod zaglavjem: „Besondere lexicale Schriften“ in z dostavkom: „In der Bibl. des Stiftes Admont, nach Muchar's Verz. im Archiv VI. 171“ ponatis Mucharjeve notice, pa brez značnice (Gesch. der südsl. Literatur I. [Prag 1864] 71).

Minilo še ni polnih pet let, in že je učil tudi Šime *Ljubić*, da u opatiji Admontovoj po Mucharu (Arch. VI. 171 [!]) čuva se rukopis iz XIV. stol., u kom ima nekoliko ulomaka slovenski napisanih, koji se dakako dosta razlikuju od sadašnjega slovenskoga govora.“ (Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske II. [Reka 1869] 545). In minilo še ni novih polnih deset let, ko je izkušal Peter *pl. Radics* v rodoljubnem navdušenju s pomočjo admontskih odlomkov dokazati, da „*uže dve sto let pred Trubarjem so slovenski pisali po samostanih na Kranjskem*“, ter trdil: „Kakor svedoči Muchar (!), je hranil admontski samostan benediktinov na zgornjem Štajerskem kodeks, v katerem so bile pisane latinske in nemške besede kakor tudi Oče naš, Ave Marija in vera v slovenskem jezici [in lingua vernacula]“. (Slovenščina v besedi in pismu po šolah in uradih; Letopis Mat. Slov. 1879, 10–11). *Pl. Radics* je hotel imeti posebnost, pa si je prevedel „vernaculus“ po potrebi zdaj z „nemški“, zdaj s „slovenski“ . . . Kot svoj vir navajata i *Ljubić* i *pl. Radics* le *Mucharjev* seznamek, *pl. Radics* še to po površni slovenski maniri, a oba sta črpala edino iz Šafařika, po katerem so posneli vest o slovenskem rokopisu v Admontu tudi France Levstik, A. Fekonja, Josip Marn in dr. Karol Glaser. Prvi trije so vsaj pošteno priznali, da so čitali to vest le pri Šafařiku! *Levstik* je ponatisnil, naštevajoč Juliju *pl. Kleinmayru* neznane „slovenske rokopise“, po Šafařiku *Mucharjevo* notico in dostavil: „Hranilo se je to ali se morebiti hrani še zdaj v knjižnici Vodomořskega [Vodomatřskaago] samostana [Admont]. Po *Mucharjevem* zapisku v arhivu VI. 171 (!)“ (Zgodovina slovenskega slovstva; Ljubljanski Zvon I. [1881] 776); *Fekonja* je povdaril med naštevanjem „po zvunanji obliki nam še nepoznanih rokopisov slovenskih“ in „uprav slovenskih spomenikov“, da se nahajajo „v admontskem samostanu v gornji Štajerski nekakřna Nominum vocabula latina et vernacula, pa Oče naš, Čeřčena Marija in Vera, a od današnjega govora mnogo različno“. (O početkih slovenske književnosti; Ljub. Zvon VI. [1886] 44); *Marn* si je izposodil od Šafařika *Mucharjevo* besedilo, pa ga tako okrajřal, da izgleda, kakor da obsega admontski kodeks le tiste stvari v „domačem jeziku“; navaja ga med „narodnimi in književnimi spomeniki slovenskimi pred XVI. stoletjem“ (Jezičnik XXVI. [1888] 67); *dr. Glaser* pa pripoveduje pod zaglavjem „Sledovi Slovenstva od X.—XVI. stoletja“: „kodeks v admontskem [vodomotskem] benediktinskem samostanu na gorenjem Štajerskem . . . ima „Oče naš“, „Ave Marijo“ in „Vero“ v slovenskem jeziku, potem besede

latinske in slovenske [vernacula]“, a kot svojega svedoka navaja razven Šafařika in Levstika tudi: „Muchar, Arch. VI. 171—“ (!) (Zgodovina slovenskega slovstva I. [1894] 66).

V polnem obsegu je prišel Radicsev komentar k admontskim ulomkom do veljave, ko je začutil po ponesrečenih poizkusih „Jezičnikovega zvestega čitatelja“ (Slovenec XII, [1884] št. 35 od 12. februarja št. 63 od 15. marca in št. 79 od 5. aprila) med drugimi tudi Jože Benkovič potrebo, vtisniti predtrubarjanski dobi značaj delavnosti za slovensko kulturo ter *zatemniti na ta način pomen Trubarjevega literarnega nastopa*. Kot svoj vir je navel Benkovič s sebi lastno predrznostjo le „Muchar. Archiv, VI. 171 (!); upotrebljal pa je kljub Levstikovemu svarilu pred „Radicsevimi vihranjem“ (Ljubljanski Zvon I. [1881] 776) le Radicsevo razpravo in še to tako nepozorno, da se mu je posrečilo, imputirati pl. Radicsu pogrešek, ki ga ta — ni zagrešil: Benkovič je namreč zveržil dva različna kodeksa, ki jih navaja Muchar pod dvema različnima značnicama kot št. 10 in kot št. 11, v en celoten kodeks ter trdil, da obsega „admontski kodeks 14. stoletja“ slovenski Oče naš, Češč. Marijo in Vero; *poleg tega pa cel slovenski alfabet*. A ta kodeks mu služi v potrdilo, da „*uprav ostaline iz samostanov nam podajajo prve sledove novoslovenščine*“. (Ljubljanska škofija in škofijske sinode; Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdali profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru IV, [1901] 186—7). Zato je priznal njegovemu spisu Josip Logar tudi najvišjo potenco temeljitosti in se začudil, „da se spričo tega temeljitega dela smeši toliko govornikov in člankarjev s svojo neznanostjo“ (Pisma prijatelju; Mentor. List za srednješolsko dijaštvo. Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano I. [1908/9] 30). Logar je namreč tisti patron, ki je vzprejel ob štiristoletnici Trubarjevega rojstva nalogo, da pokaže mladini Trubarja in sodelavce kot zakrknjene nemškutarje, njihove katoliške prednike in slednike pa kot požrtvovalne slovenske rodoljube! Na 188. strani Benkovičevega spisa je bil čital tudi sledeče opombo: „V urbarju velesovskega samostana iz l. 1438 so *krajna in osebna imena slovenska tako pravilno pisana, da to sme služiti v zrcalo vsem poznejšim birokratskim navadam*“. [Besede pl. Radicsa]*). Pa je spojil brž Admont z Velesovim in poučeval prijatelja z ozirom

*) V Letopisu Matice Slovenske 1879 str. 27, vrsta 14—18 se najde tista Radicseva modrost, če morda g. Logarja zanima!

na Radicsevo trditev: „V razlago zadnje trditve ti služi admontski kodeks iz 14. stoletja“, češ, da obsega poleg „drugih slovenskih stvari“ tudi „ves slovenski alfabet“ (o. c. 87). Vir za svoje znanje z admontskim kodeksom je Logar sicer to pot pozabil navesti, a zbrkanje dveh kodeksov v enega kaže, da je preplonkal temeljiti učenec temeljitega Benkoviča temeljito zmoto . . .

Vsaj osmero domačih piscev je delalo po Šafařiku zaključke na podlagi neobjavljenega rokopisa, a nobeden ni začutil potrebe stvar pred objavo svojih zaključkov dognati ali pogledati vsaj prvi vir, Mucharjev seznamek! Čvetero domačih piscev, med njimi pisatelj bibliografično zasnovane obširne literarne zgodovine dr. Glaser in pa prvoboritelj predtrubarjanske slovenske pismenosti, ki bi jo naj ta rokopis dokazoval, Benkovič, navaja Mucharjev seznamek kot v svojo svrhu upotrebljen vir, a navaja ga v okrajšavi, da moraš obletati danes najspretnjše bibliografe, ako hočeš priti na jasno: niti pl Radics, niti dr. Glaser, niti Benkovič niso namreč vedeli, v kateri izmed publikacij z nazovom „Archiv“, ki se jih je nabralo od Čop-Šafařikovih časov že lepo številce, bi se dala stvar najti, delajo se pa, kakor da so imeli ta zagonetni „Archiv“ ali celo „Arch“ — v roki! Benkoviča bi bila lahko prisilila k premišljevanju že Čopova notica, ko — bi jo bil poznal! Človeku bi izvabila slovenska površnost in diletantstvo še pikrejše besede, da se ni za svoje znanstveno potovanje tako slabo pripravil in zagrešil vseh tozadevnih slovenskih grehov tudi ruski vseučiliški docent *G Ilinskij*, ki je prispel v februarju 1903 iz Ljubljane v Admont s specijalnim namenom „najti v njegovi . . . knjižnici slovenski rokopis XIV. stoletja, ki ga je (po Ilinskega mnenju) videl tam še znani zgodovinar štajerske vojvodine Muchar . . .“

Tudi Ilinskij je mislil, da mu izmed literature, ki jo omenja k temu rokopisu dr. Glaser, na lastne oči niti Mucharjevega seznamka ni treba ogledati! Sklicuje se na „Archiv II. (!) 171“, pa tudi on ne ve, za kateri Archiv se gre! Ker ni vedel, kako značnico nosi v Mucharjevem seznamku rokopis z odlomki „v domačem jeziku“, zato tudi ni mogel opaziti, da Mucharjeve številke ne odgovarjajo številkam sedaj veljavnega admontskega rokopisnega kataloga. Zato je iskal zaman in moral dati o glavnem namenu svoje admontske ekspedicije račun z besedami: „Ne glede na podrobni katalog v biblioteki — opis njenih rokopisov, ki ga je sestavil o. Kajetan Hoffmann*), se nam ni posrečilo najti iskanega

*) Napačno! Katalog je sestavil zgodovinar P. Jacobus Wichner!

rokopisa“. Ilinski je zapustil Admont z mislijo, da so Mucharjevi odlomki „v domačem jeziku“ res slovenski in si delal skomine: „Ako bi se posrečilo najti in izdati ta rokopis, našla bi dva [za brižinskimi fragmenti] najstarejša spomenika slovenskega jezika, — takozvani ljubljanski in celovski rokopis —, sebi dostojnega tovariša, znanost zgodovine slovenskega jezika pa nekoliko novih podatkov“. (Гѣ исторія славянскихъ азбукъ; Византійскій Временникъ XI. [Санктпетербургъ 1904] 45.)

Ko sem se mudil na veliko sredo 1904 v knjižnici admontske opatije in v katalogu med slovanskimi rokopisi kakega Očenaša, Češčenemarije, Vere i. t. d. nisem mogel najti, začel sem pregledovati po vrsti opise vseh rokopisov iz XIV. stoletja ter prišel do: „No. 119. 2°. Perg. 70 Bl. saec. XIV. Codex miscelaneus“. Že opis v katalogu je pokazal, da je to Mucharjeva št. 11. Dal sem si prinesiti kodeks in čital med sicer latinskim tekstom na listih 5^b — 10^a: latinsko-nemški slovarček; na l. 28^a: Pater noster, Ave Maria, Credo, mortalia pecata — Siben toed suend (sedem smrtnih grehov), in Decem precepta (deset zapovedi) v nemškem jeziku; na l. 47^b: zapisnik nemških živalskih imen . . .

Čop, velikan učenosti, klobuk z glave pred tvojim kritičnim inštingtom! „Trdi nemški Mihel“ Muchar je razumel torej pod „lingua vernacula“ res le svojo nemščino! Admontski ulomki v Mucharjevem „domačem jeziku“ dobe svoj prostorček v zbirki srednjeveških nemških tekstov; od kogar pa zahteva stan ali stranka dokazov, kako se je pisala slovenščina že davno pred Trubarjem po samostanih slovenskega ozemlja, na noge, da najdeš svedokov, ki ne bodo kričali, da se je gojila tu poleg latinščine — nemščina!

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509249

